

Vier gevaarlijke ideeën van grote denkers

spoedcursus Filosofie

Michel Dijkstra

22 juli 2026

- 1 Plato: De Filosoof-Koning
- 2 Marx: Weg met arm en rijk
- 3 Heidegger: Wijsheid in het Westen
- 4 Rand: Volg je eigenbelang
- 5 Conclusie

Het idee van een ideale staat

Plato ontwerpt in *De Staat* een utopische samenleving met drie klassen:

- 1 **Filosoof-koningen** (Bestuurders) - Wijsheid
- 2 **Wachters** (Militairen) - Dapperheid
- 3 **Arbeiders** - Matigheid

Deze hiërarchie zou volgens Plato leiden tot *rechtvaardigheid*.

Figuur: Plato

Kritiek van Karl Popper

Een gevaarlijke gesloten samenleving

Filosoof Karl Popper (*De open samenleving en haar vijanden*) ziet Plato's idee als een pleidooi voor autoritarisme.

- **Geen sociale mobiliteit:** Opklimmen is onmogelijk.
- **Onfeilbare macht:** De filosoof-koning is een tiran met absolute kennis van het Goede, Ware en Schone.
- De staat is niet utopisch, maar een **duister pleidooi voor dictatuur.**

Figuur: Plato

Historisch perspectief

In vergelijking met autocratieën zoals Sparta was Plato's idee nog mild

Karl Marx (1818-1888)

De oproep tot revolutie

Marx' filosofie zet aan tot actie.

"Proletariërs aller landen, verenigt u!"

- Doel: **Vernietigen van het kapitalisme.**
- Kapitalisme is de bron van kwaad: tweedeling tussen *bourgeoisie* (rijk) en *proletariaat* (arm).
- Oplossing: Communistische revolutie naar een **klassenloze maatschappij** zonder privébezit.

Figuur: Karl Marx

De utopie wordt een hel

Karl Popper: “De poging om de hemel op aarde te vestigen loopt steevast op de hel uit.”

- Communistische landen ontaardden vaak in dictaturen (bv. Stalin, Castro, Noord-Korea).

Twee perspectieven

- **Marx als boosdoener:** Zijn ideeën leiden tot totalitarisme.
- **Marx als inspirator:** Zijn gedachtegoed werd misbruikt door machthebbers.

Figuur: Karl Marx

Martin Heidegger (1889-1976)

Filosofie is westers

Heidegger geloofde dat filosofische vernieuwing alleen vanuit de **westerse traditie** kan komen.

“Alleen vanuit de plek waar de moderne technische wereld is ontstaan, kan een ommekeer worden voorbereid.”

- **Oosterse filosofie** (zoals Zen) wordt als minderwaardig beschouwd.
- Alleen **Oudgrieks** en **Duits** zijn geschikt om te filosoferen.

Figuur: Martin Heidegger

De donkere kant van Heidegger

Exclusivisme en nazi-sympathieën

- Heidegger was lid van de NSDAP en steunde aanvankelijk Hitler.
- Zijn filosofie leidt tot **exclusivistisch denken**: het Westen (lees: Duitsland) heeft het monopolie op wijsheid.
- De stap naar culturele superioriteit is klein.

Context

Na de oorlog kreeg hij een collegeverbod tot zijn emeritaat in 1951.

Figuur: Martin Heidegger

De filosofie van het egoïsme

Rand, grondlegster van het *objectivisme*, stelt het individu centraal.

"Ik pleit niet voor kapitalisme, maar voor egoïsme; en primair pleit ik niet voor egoïsme, maar voor de rede."

- Het individu laat zich leiden door **rationeel eigenbelang**.
- De beste staatsvorm: de **nachtwakersstaat** (minimale overheidsbemoeienis).

Figuur: Ayn Rand

Rand en het gevaar van misbruik

De held versus de zwakkeren

- Rand's helden (zoals Howard Roark) zijn egocentrische individuen die puur naar eigen succes streven.
- **Probleem:** Wie beschermt de zwakkeren in een maatschappij van pure egoïsten?

Misbruik door machtigen

- Hoewel Rand tegen autoritarisme was, kan haar filosofie gemakkelijk worden misbruikt door machtige individuen (zoals Trump) om een egoïstisch beleid te rechtvaardigen.

Figuur: Ayn Rand

Vier gevaarlijke ideeën

- 1 **Plato:** Een gesloten samenleving onder een filosoof-koning.
- 2 **Marx:** Een revolutie die leidt tot dictatuur in plaats van vrijheid.
- 3 **Heidegger:** Westers exclusivisme en culturele superioriteit.
- 4 **Rand:** Radicaal egoïsme dat de zwakkeren geen bescherming biedt.

De les: Goede bedoelingen kunnen leiden tot gevaarlijke ideeën. Blijf kritisch!

Filosofie Magazine

- **Website:** Filosofie Magazine
- **Nieuwsbrief:** Ontvang elke woensdag het laatste nieuws.

Recente artikelen:

- Dark Enlightenment: de theorie achter Trump
- Waar gaat denken over in complotdenken?

Meer onderwerpen:

- Klassenverschillen zijn onrechtvaardig
- Luister naar wat bomen je vertellen

Bedankt voor uw aandacht!